

3. Pro diversis caritatis actibus diversi etiam ordines diligendi varios varie assignari debent. Nam prout sermo est de complacentia in bonis jam habitis, aut desiderio augendi bona, aut de voluntate succurrendi bonorum protectioni: non idem semper ordo est alios prae aliis diligendi. Complacentia major debetur *melioribus*, desiderium crescendi in bonis imprimis debetur *magis conjunctis*, voluntas succurrendi maxime debetur *maiore necessitate pressis*. At accuratior determinatio postea in seq. art. dabitur.

Articulus II.

De externis actibus caritatis erga proximum.

§ 1.

De obligatione proximis opem ferendi generatim spectata.

Cf. S. Thom. I. c. q. 31.

598 Ex actu illo interno, quo proximo bene volumus, si vera est voluntas, non velleitas tantum, etiam efficax boni alieni procuratio pro tempore et conditione oriri debet. Sicut enim Deum amantes ejus bonum — utique solummodo bonum extrinsecum sive externam ejus gloriam — per ejus glorificationem atque mandatorum observationem promovere debemus; ferme ita proximos diligentes eorum etiam bonum, si casus et necessitas tulerit, protegere atque procurare debemus: Dei quidem externo bono magis intenti esse debemus, quam nobismetipsis nostroque bono; nostro autem supremo bono magis, quam bono proximorum. Bonum vero proximi, quod sive ex obligatione sive ex supererogatoria voluntate procurare possumus, est aut temporale, ut vita, fama, victus etc., aut spirituale, scilicet vitae aeternae ejusve incrementi media.

I. Opem, si quam proximo ferre debemus, necessarium non est ferri *ex motivo* caritatis.

II. Obligatio opem ferendi proximo, quatenus sola communis caritas spectatur, *necessitatem* tantum proximi respicit, atque solos casus cuius occurrentes, non vero inquirendi legem imponit.

III. In ipsa hac ope ferenda, si necessitati omnium, quibus alias succurri deberet, provideri nequit, certus ordo pro maiore necessitate maioreque conjunctione proximi servandus est.

599 **Explicatio.** Nota ad I.: Caritas utique postulat, ut actus illi opitulationis, si necesse fuerit, fiant: sicut caritas erga Deum actus externos eosque multo plures exigit, quibus mandata Dei omnia, saltem gravia, impleantur. Verum sicut hinc minime concludi fas est, omnia mandata ex motivo caritatis secundum obligationem servanda esse, sed sufficit, ea utcunque honesto modo impleri, quamquam, si ex caritatis motivo id fiat, multo melius magisque meritorium est: ita etiam pro modulo suo de actibus externis, qui ad caritatem proximi pertinent, dici debet. Neque hoc modo necessitas internae caritatis aufertur.

Si quando enim Deum vere super omnia diligimus, ut fieri aliquando debet, eo ipso ex caritatis motivo implicite voluntas concipitur servandi omnia Dei mandata, etsi in singulis mandatis postea re implendis actu

caritatis non ferimur. Simili modo quando proximos interno actu caritatis complectimur, implicite saltem ex hac caritate fovemus voluntatem et propositum proximos, si necesse fuerit, adjuvandi et sublevandi: at in hujus propositi executione opus non est, ut caritatis motivum denuo menti objiciatur eamque permoveat. Actus enim illi externi in se bonitatem seu honestatem habent, ut misericordiae, pietatis etc., quae voluntatem sufficienter trahere potest.

Nihilominus etiamtum caritatis motivum assumere longe efficacius magisque meritorium est. Et sine dubio, qui id in proximo considerat, quod eum in intima unione cum Deo collocat, ut vocationem ad aeternae beatitudinis consortium, redemptionem per Christi sanguinem, participationem eorundem Ecclesiae sacramentorum etc., facillime instigatur, ut non solum necessarium auxilium proximo ferat, sed ut omnem suam operam, quantum possit, ad id impendat.

Ad II. 1. A communis caritatis obligatione distinguere debemus officium 1) quod pietas, arctae necessitudinis vinculum erga certos homines imponit, 2) quod status Superioris seu alicujus communitatis praesidis secum fert. Haec enim et inquirendi obligationem imponunt, ne quid aliis desit, et legem juvandi promovendique bonum aliorum ultra necessitatis casum extendunt.

2. Ad *obligationem* communis caritatis explicandam juvat afferre verba S. Thomae II. II. q. 26 a. 5 ad 3:

„Non imminet cuilibet homini cura de salute proximi, nisi forte in casu. . . . Sed quod aliquis sponte ad hoc se offerat, pertinet ad *perfectionem* caritatis.“

Et clarius ib. q. 33 a. 2 ad 4:

„Illud, quod debetur alicui determinatae et certae personae, sive sit bonum corporale (ut pecunia creditoris), sive sit spirituale, oportet, quod ei impendamus non exspectantes, quod nobis occurrat, sed debitam sollicitudinem habentes, ut eum inquiramus. . . . Sed illa beneficia, quae non debentur certae personae, sed communiter omnibus proximis, sive sint corporalia, sive spiritualia, non oportet nos quaerere, quibus impendamus, sed sufficit quod impendamus eis, qui nobis occurrunt.“

Ad III. 1. Diversae necessitates distinguendae sunt, pro quibus major minorve obligatio proximum ex necessitate eripiendi adesse potest, eamque tum secundum gradum, tum secundum rerum ordinem distinguimus. Necessitas *extrema* dicitur, quando alter sine meo auxilio salvari nequit, i. e. si neque seipsum salvare potest, neque alius adest, qui auxilium laturus sit: — dicitur *quasi extrema*, quando valde difficile est, proximum sine meo auxilio effugere extremum malum; aut si premitur malo, quod fere extremo comparatur, et brevi ad illud ducere videtur.

Necessitas *gravis* dicitur, quando aliquis sine magna difficultate sibi res *necessarias* procurare nequit, aut quando ipsi imminet periculum magni mali, quod sibi relictus vincere vix potest.

Necessitas *communis* tum ea dicitur, ex qua homo seipsum sine magna difficultate eripere potest, tum quae, etsi maneat, vitam non adeo miseram et molestam reddat, spectata uniuscujusque conditione.

Quaelibet ex diversis necessitatibus, considerato rerum ordine, in quo versatur, est aut spiritualis, aut temporalis seu corporalis: posterior vitam, bona fortunae, brevi, omnia bona hujus vitae comprehendit.

Ordo autem, quo gravius minusve graviter urget obligatio succurrendi, hic est:

- 1) necessitas spiritualis extrema et quasi extrema;
- 2) necessitas spiritualis gravis;
- 3) necessitas corporalis extrema et quasi extrema: imo in ea pro circumstantiis magis urgere potest succurrendi obligatio, quam in necessitate sub 2);
- 4) necessitas corporalis gravis;
- 5) necessitas sive spiritualis sive corporalis communis.

602 2. Regulae, quae determinant pressius diversam obligationem pro diversa necessitate, hic habes ex Castropal. *de car.* d. 1 p. 9:

Prima regula: In *extrema necessitate spirituali* proximi debes non solum bona temporalia, sed etiam vitam impendere, si modo aequae certa est spes salvandi proximum, atque est periculum jacturam patiendi bonorum priorum, neve gravius damnum commune obstat.

Secundum doctrinam enim evangelicam I Jo an. 3 „debemus pro fratribus animas ponere“: quod sine dubio aliquando obligat sub gravi; atqui si unquam, saltem quando aeterna salus proximi extreme periclitatur. Cf. etiam S. Thom. II. II. q. 26 a. 5 cum innumeris aliis.

Secunda regula: Extra casum extremae necessitatis spiritualis non teneris cum periculo morali propriae vitae, amissionis membrorum, gravi omnino jactura bonorum proximo succurrere: nisi specialis ratio aut muneris pietatisve, aut boni communis accedat.

Nam aut agitur de necessitate qualibet gravi sive spirituali sive temporalis, et ex illa potest tandem proximus ipse se eripere, etsi cum difficultate; quare potius ipse, quam alter difficultatem subire debet: aut agitur de extrema necessitate corporali; at ne propriam quidem vitam cum summa difficultate servare teneor, multo minus per se alienam.

Dicitur, nisi 1) ratio muneris etc. accedit; nam id pro circumstantiis etiam cum vitae periculo impleri debet in gravibus aliorum necessitatibus; 2) nisi ratio boni communis accedit; nimirum si communitas gravi periculo et necessitate premitur, hanc in compluribus membris sumi debet evadere extremam, imo jam haec ipsa in se spectata gravissimum malum est, cui privatum bonum, etiam vitae, cedat facile, si modo illa jactura et necessaria et profutura sit.

Tertia regula: *Necessitatem gravem* proximi, saltem si spiritualis est, alter depellere sub gravi tenetur, si sine suo detrimento gravi id efficere potest: imo etiam in necessitate gravi temporali obligatio gravis adesse potest, facilius tamen erit excusatio.

Quarta regula: Ut autem in *ordinaria, i. e. levi necessitate* obligatio succurrendi, maxime obligatio gravis, adsit: et commode auxilium debeo ferre posse, et certae circumstantiae verificari debent, quae sequentibus §§ speciatim tractantur.

Cf. hac de re Reginald. *forum poenit.*, opus a S. Francisco Sales. multum commendatum, l. 4 n. 357 sqq.

603 3. Ordo praeeligendi alios prae aliis tum solum attenditur, si non omnibus, quibus per se debeam, opem ferre possum. In hac electione

cum aliorum exclusione major necessitas, quam proximus patitur, tum absolute prae omni alia conditione spectari debet, quando est extrema necessitas spiritualis. — In aliis necessitatibus potest saltem major conjunctio, in qua cum indigente exsisto, potius attendi. Quod ex regulis mox allatis jam satis patet.

Nimirum si prae damno *meo* minore, quod pati deberem, si auxilio alteri essem, ejus incommodum necessitatemve mihi negligere licet: etiam idem negligere mihi licebit prae incommodo atque necessitate hominis mihi valde conjuncti et specialiter cari, cujus malum meum malum proprium reputo.

4. In aequali igitur necessitate aut in necessitatibus etiam diversi ordinis et gradus, quando secundum modo dicta (3.) obligatio sublevandae majoris necessitatis prae minore non adest, majoris conjunctionis vinculum est recta ratio, cur uni ante alterum succurram.

Conjunctio autem est varia: consanguinitatis, religiosae seu spiritualis unionis, amicitiae, civitatis etc. Qua diversitate spectata, ordinaria regula est, quam S. Thom. II. II. q. 26 a. 8 statuit: „ut scilicet unusquisque (pro gradu conjunctionis arctiore) diligatur magis in eo, quod pertinet ad illam conjunctionem, secundum quam diligitur . . . Et ideo in his, quae pertinent ad naturam, plus debemus diligere consanguineos; in his, quae pertinent ad civilem conversationem, plus debemus diligere concives etc.“ Verum haec regula non ita attendenda est, si de vera gravique necessitate sublevanda agitur, sed potius de communi et ordinaria rerum provisione et communicatione.

Nam in vera et gravi necessitate cujuslibet ordinis proxime cognati, *maxime parentes*, omnibus aliis praeferendi sunt, quum haec conjunctio sit omnibus aliis conjunctionibus prior, immutabilior, magnisque beneficiis fundata. Quando vero de cognatis non ita propinquis agitur, non est, cur spiritualement conjunctionem aut amicitiae vinculum non praeferamus.

Inter ipsos autem cognatos sequens ordo servandus est, ut succurri debeat: 1) parentibus (patri prae matre), 2) uxori, 3) filiis, 4) fratribus, dein reliquis cognatis; ita tamen, ut ordinis inversio, ubi non est notabiliter magnum discrimen, v. g. inter patrem, matrem, filios, grave peccatum non sit. Mazz. *de praec. carit.* cap. 2 § 3 in fine et Lacr. l. 3 p. 1 n. 729 cum Suarez, Castrop., Bonacina. Verum in communi necessitate et ordinaria rerum provisione uxor et filii parentibus praeferendi sunt, quia per se parentes filiis, non filii parentibus providere debent, nisi necessitas gravisque pressura aliud injungat.

Posse autem propter bonum publicum accidere, ut debeam hominem publico bono necessarium prae omnibus aliis salvare, per se intelligitur.

Ordo et gradus caritatis, quando agitur de *bono alicujus efficaciter promovendo* ejusve promovendi desiderio, ut explicatum est, sumitur a gradu conjunctionis inter amantem et amatum: quare absolute primo seipsum homo illa efficaci caritate prosequi debet. Sed si agitur de caritatis actu *appretiationis et complacentiae*, gradus caritatis attenditur secundum majorem conjunctionem cum Deo. Igitur qui sanctior Deoque similior est, amore complacentiae et appretiationis magis diligendus est. Et licet, quamdiu nondum sumus in termino coelestis patriae, augeri possimus in sanctitate, illudque augmentum et nobis et aliis nobis conjunctis intensius et majus

quam aliis desiderare: tamen post finitam hanc vitam, quum desiderium cesset, caritatis ordo postulat, ut meliores simpliciter et omni sensu magis amemus, quam minus sanctos, imo etiam nobis meliores secundum quid magis amemus, quam nosmetipsos. V. S. Thom. II. II. a. 7 et a. 13.

§ 2.

De eleemosyna corporali in specie.

605 Eleemosyna presse quidem intelligitur de largitione eorum, quae ad victum pertinent, et hoc sensu etiam per se a nobis sumitur. Verum si de obligatione dandae eleemosynae sermo est, ut proximus e necessitate liberetur, facile patet, eadem referenda esse ad quodlibet auxilium, quo proximum juvemus malum temporale ab eo avertentes.

Praenotanda 1. Necessitates diversi generis, in quas proximus incidere potest, jam supra § 1. declaratas habes: extremam, gravem, ordinariam. — Nota tamen de gravissima vel quasi-extrema, eum, qui in illa versetur, vix non idem agere posse, ut sibi provideat, atque in extrema; alios tamen non eodem stricto titulo ad ferendum auxilium teneri.

2. Videnda est conditio ejus, de cujus obligatione ferendi auxilii quaeritur. Relate ad quam distinguuntur: 1) bona vitae necessaria; 2) bona statui necessaria, idque aut simpliciter necessaria, aut decentiae ejus necessaria; 3) bona simpliciter superflua.

Vitae igitur necessaria ea sunt, quibus homo indiget, ut suam suorumque vitam sustentet. — *Statui necessaria* ea sunt simpliciter, sine quibus homo e statu suo descendere cogitur, sive ut a vita nobili ad exercendam artem transire debeat, sive ut notabiliter sit diminuendus famulatus, liberalis hospitum exceptio, filiorum educatio atque provisio etc. Imo etiam pertinent ad bona statui necessaria quaedam, quibus provideatur casibus fortuitis infirmitatis etc. *Ad decentiam status* haec omnia ita pertinent, ut eorum provisio intra limites honestae liberalitatis consueto modo continuari possit: imo prout conditio praesens plus minusve inferior est, ad status decentiam etiam referri licet acquisitionem bonorum ad modicum status ascensum. V. Castrop. l. c. p. 2 n. 2, S. Alph. l. 2 n. 32.

606 I. Nemo ratione solius caritatis praecepti proximo tenetur succurrere ex bonis vitae necessariis.

II. Occurrente extrema necessitate proximi, quilibet sub gravi succurrere debet, modo possit sine incommodo damnove vere magno, etiam ex bonis statui necessariis.

III. Divites, qui vere superflua habent, videntur omnino graviter obligati esse, ut aliquando eleemosynam dent, sive gravis, sive ordinaria pauperum necessitas spectatur, attamen non ut singulis dent pauperibus, neque, ut singuli singulorum necessitatem plene auferant. Multo certius *gravis* obligatio est, ne frequenter repellant gravi necessitate obstrictos.

IV. Neque a veniali peccato excusatur, qui non superflua quidem, at statui commodoque suo convenientia bona habens 1) pauperes ordinaria necessitate pressos plerumque sine ullo auxilio a se dimittit, 2) aut ut singularis hominis necessitatem omnino gravem sublevet, ne leve quidem donum concedere velit, maxime quum id fere fieri possit ex iis rebus, quibus ipse pro se suisque jam uti nolit.

V. In reliquis autem casibus qui occurrunt fideles exhortandi potius proposito merito eleemosynae, quam obligatione urgendi sunt; idque multo magis nostris temporibus valet, quando tributis a re publica impositis fere quilibet etiam ad sublevandos pauperes cogitur.

VI. Incumbente necessitate et angustia, non solum pauperes fideles et pii, sed etiam peccatores, infideles, peregrini etc. sublevandi sunt; siquidem caritas omnes homines amplectitur: nihilominus in pari causa fideles, cives, paucis qui in aliquo arctiore nexu cum donatore existunt, prae ceteris sunt juvandi.

Explicatio. I. et II. ex iis, quae § praec. dicta sunt, satis patent. 607 Id solum, quod dicta etiam confirmat, notare volo, extremam necessitatem ut aliquis depellat, generatim non tam multum requiri, ut notabile incommodum donanti oriatur.

Ad III. 1. Mirum est, quanta sit, si minus in re, tamen in loquendi modo diversitas inter scriptores, quorum sufficientem numerum videre licet apud Castrop. l. c. p. 2 n. 10 sq. — Sententiam in hac re damnatam habes in thes. 13 ab Innoc. XI. proscriptam: „Vix in saecularibus invenies, etiam in regibus, superfluum statui. Et ita vix aliquis tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui.“

Putant aliqui, ex sententia S. Thomae gravem obligationem eleemosynae statuendam tum tantum esse, quando et extrema necessitas indigentis pateat, et danti superfluae divitiae exstent (II. II. q. 32 a. 5). At alii S. Doctorem ita explicant, ut *duplicem* titulum gravis obligationis attulisse dicatur, quorum utervis pro se sufficiat: ita Cajet., praestantissimus S. Thomae interpres, Suarez, Laym., quem confer *de car.* cap. 6. n. 4 et 5. Atque ita obligatio re ipsa sustineri debet. Egregie hanc quaestionem evolvit Suarez *de carit.* disp. 7, praecipue sect. 3.

Schol. 1) Christus Dominus eleemosynae praeceptum proposuit pro necessitatibus, quae de facto existunt et semper exstiturae sunt in humana societate, atque ita obligationem proposuit, ut ex neglecta eleemosyna universim sententiam aeternae damnationis incurri doceret. Atqui talis obligatio et gravis est, et respicit necessitates ordinarie sine multa inquisitione sese offerentes: qualis utique extrema necessitas non est, quae raro sese offert, rarius evidens fit. Verba enim Christi adeo late ad divites patentia de re plane obvia tractent oportet. Ergo dicendum est, divites eleemosynas facere *simpliciter* debere, atque ab eo solum grave peccatum non committi propter transmissas necessitates ordinarias non graves, qui *re ipsa* in gravioribus necessitatibus pauperes sublevet.

2) Communis est regula, hominem ex caritate erga proximos graviter obligari, ut, si commode possit, grave malum alienum avertat. At necessitates pauperum, prout re ipsa occurrunt, grave malum humanae societatis sunt, atque nisi succurratur, in graviores et gravissimas angustias singulos dejicient; ex altera parte divitibus incommodum verum aut nullum aut leve